

Baba Kama Sources 7

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ג עמוד א

זה נמצא במקורות 6

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף נ עמוד ב

מתני'. החופר בור ברה"ר ונפל לתוכו שור או חמור - חייב. אחד החופר בור, שיח ומערה, חריצין ונעיצין - חייב. א"כ, למה נאמר בור? מה בור שיש בו כדי להמית - עשרה טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית - עשרה טפחים. היו פחותין מעשרה טפחים, ונפל לתוכו שור או חמור ומת - פטור, ואם הוזק בו - חייב.

רש"י מסכת בבא קמא דף נ עמוד ב

סתם בור - עשרה טפחים

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ג עמוד א

סוף סוף זה אב למיתה וכו'. הא דפירש רש"י ז"ל דתשעה אף לנזקין מדכתיב ונפל שמה וכו'. לא נהירא דאם כן לא היה לו לסמוך שור או חמור לונפל דהא ממעטינן שור ולא אדם ולא אמעוט אלא ממיתה אבל בור חייב בנזקי אדם. וריב"א מצא בירושלמי דמפיק ליה וכו' ככתוב בתוספות. ה"ר ישעיה ז"ל.

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ג עמוד א

זה נמצא במקורות 6

רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק יב הלכה טו

עשה תל גבוה ברשות הרבים ונחבטה בו הבהמה ומתה, אם היה גבוה עשרה טפחים חייב לשלם, ואם היה פחות מעשרה פטור על מיתת הבהמה אבל אם הוזקה בלבד חייב לשלם נזק שלם, ואפילו בתל גבוה כל שהוא או בחפירה כל שהוא, שהנזק בכל שהוא דבר מצוי וידוע ואין המיתה בכל שהוא מצויה והרי הוא כמו אונס.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף נא עמוד א

אלא, היינו טעמא דר"נ, סבר: מכריסא דתורא לארעא כמה הוי? ארבעה, אריתא דדלאי כמה הוי? שיתא, הא עשרה, אישתכח דכי קא מחבט - מעשרה הוא דקא מחבט. אלא מתני' דקתני: מה בור שהוא כדי להמית - י' טפחים, אף כל שיש בו כדי להמית - י' טפחים, בשיתא נמי סגיא! אמרי: מתני' - דאיגנדר לבור.

רי"ף מסכת בבא קמא דף כב עמוד א

הוא תורא דנפל לאריתא דדלאי שחטיה מאריה טרפיה רב נחמן דלא אשהייה מאריה מעת לעת אלמא קסבר רב נחמן דיש חבטה בפחות מי' איתיביה רבא לרב נחמן תנן היו פחותין מי' טפחים ונפל לתוכן שור או חמור פטור מ"ט לאו משום דלית ביה חבטא א"ל רב נחמן [דף נ"א ע"א] לא משום דלית ביה הבלא אי הכי הוזק בו חייב הא לית ביה הבלא אמרי אין בו הבל למיתה ויש בו הבל לנזיקין [ואסיקנא דטעמיה] דרב נחמן משום דקסבר מכריסא דתורא לארעא ארבעה אריתא דדלאי שיתא הא י' ומשום חבטא טרפיה דלמא נפסק חוט השדרה והא דקתני היו פחותים מי' ונפל לתוכן או שור או חמור פטור באיגנדר איגנדורי לבור דליכא הבלא ולא חבטה ואי דרך נפילה נפל ומת בחבטה חזינן איכא י' מכריסיה לקרקע הבור חייב ושמעינן מינה דר"נ כשמואל ס"ל:

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף נא עמוד א

מתניתין דאגנדר אגנדורי. מסתברא לי דלאו למימרא דמתני' דתני עשרה והיו פחותין מעשרה דוקא דאגנדר אגנדורי הא נפל כדרכיה אפילו בשיתא סגיא אליבא דשמואל, דא"כ ליפלו וליתני בדידה בד"א במתגלגל אבל נפל כדרכו אפילו בששה חייב, ועוד דא"כ אפילו אגנדר ונפל לתוך ששה ומת ליחייב דהו"ל תחלתו בפשיעה למהלך כדרכו וסופו באונס בגינדר וליחייב, ועוד שהרי בור בור כתיב אחד למיתה ואחד לניזקין ואמרינן מה בור יש בו כדי להמית עשרה אלמא בור של ניזקין אינו של מיתה ואם איתא של נזקין ושל מיתה הכל אחד וכשנפל כדרכו, ורוב שוורים חרש שוטה וקטן נופלין הן כדרכן דרך הלוכן ולא דרך גינדרו. אלא נ"ל הכי פירושא דמתני' דלתשלומין ואיכא מגנדר דאין בו כדי להמית בפחות מעשרה לפיכך שנינו עשרה ולומר שלא חייבה תורה אלא בבור שיש בו לעולם כדי להמית ואפילו במגנדר כנ"ל.

תוספות מסכת בבא קמא דף נא עמוד א

האחרון חייב - דוקא הוא בשביל שחידש מיתה שלא היה מתחילה אבל ראשון ח' וזה ט' כולם חייבין בנזקין כמו זה י' וזה עשרים.

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף נא עמוד א

אחד החופר בור עשרה ובא אחר והשלימו לעשרים וכו'. נראה דהוא הדין אם השלימו לאחד עשר מדפריך עלה מסייד וכייד דקאמר אחרון חייב דאי הוה תני שניהם חייבין הוה ניחא ליה אף על פי שהאחרון לא עשה שיעור מיתה אלא תוספות הבל בעלמא. ה"ר ישעיה ז"ל. רא"ה

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף נ עמוד ב

גמ'. אמר רב: בור שחייבה עליו תורה - להבלו ולא לחבטו, אלמא קסבר: חבטה, קרקע עולם הוא דמזקא ליה; ושמואל אמר: להבלו וכ"ש לחבטו, וא"ת: לחבטו אמרה תורה ולא להבלו, התורה העידה על הבור ואפילו מלא ספוגין של צמר. מאי בינייהו? איכא בינייהו דעבד גובה ברה"ר, לרב - אגובה לא מיחייב, לשמואל - אגובה נמי מיחייב. מ"ט דרב? דאמר קרא: ונפל, עד שיפול דרך נפילה. ולשמואל? ונפל, כל דהו משמע.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף כח עמוד א

מתני'. נשברה כדו ברה"ר, והוחלק אחד במים או שלקה בחרסית - חייב; רבי יהודה אומר: במתכוין - חייב, באינו מתכוין - פטור. גמ'. אמר רב יהודה אמר רב: לא שנו אלא שטינפו כליו במים. אבל הוא עצמו - פטור, קרקע עולם הזיקתו.

תוספות מסכת בבא קמא דף כח עמוד ב

ונשוף באבן - דוקא נקיט דנשוף באבן אבל נתקל באבן ונשוף בקרקע פטור דקרקע עולם הזיקתו ואפילו שמואל מודה הכא דפטור כדפטר לקמן בהפרה (דף נג. ושם) נתקל בבור ונפל לאחורי הבור וההיא דלעיל דמחייב שמואל צריך לאוקמא כגון שנחבט בקרקע שהמים נשפכים עליה דדמי לקרקע הבור ואף על גב דשור שדחף חבירו לבור וגם הניח אבן ע"פ הבור ובא שור ונתקל בה ונפל לבור מחייבין בהפרה (שם) יש לחלק כיון שיש שם תקלה על הבור ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע עולם הזיקתו ה"נ נימא בעל האבן בור של פלוני הזיקו.

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף כח עמוד ב

בדבור המתחיל ונשוף באבן כתבו בתוספות ומיהו ודאי לרב קשה כי היכי דקאמר רב קרקע עולם וכו'. ויש מתרצים דהא דקאמר רב קרקע עולם הזיקתו ופטור היינו שבא ההיזק על ידי מים כמו שאמר או שהוחלק אחד במים דהוי דבר שאין בו ממשות משום הכי פטור אבל הניח אבן על פי הבור והוי דבר שיש בו ממשות חייב בעל האבן. גליון.

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב

משורו למדנו. כתוב בתוספות ולקמן גבי צד השוה דקאמר אביי לאיתויי אבנו וסכיננו לא גרסינן וכו' אי נמי אגב שמואל נקטיה. מיהו קשה דאם כן רב היכי מחייב בהו כלים כיון דמשור ובור קא אתו דיו לבא מן הדין להיות כנדון. ושמא לא אמרינן דיו מפלגא דינא דהיינו מחד המלמדין אלא אם כן הקולא שוה בשניהם. ובתוספות פירשו במסקנא דמשור ומאש קאתו. ולא נהירא דמה להנך שכן דרכן לילך ולהזיק. תלמיד רבינו פרץ ז"ל. מהר"י כץ

והקשה הרב אהאי לישנא ולפטרו ביה טמון. ותירץ הר' יהודה דאין הכי נמי דלא אשכחן דמחייב תלמודא בטמון באבנו וסכיננו ומשאו כמו בנזקי כלים דלקמן בפרק המניח. והר' משה דאיוורא היה מפרש דאף על גב דאתי במה הצד השוה משור ובור מיהו כיון דדמי לשור דין הוא להחמיר עליהם ככל משפט שור ולחייבם בכלים דאטו מלתא דאתיא בהצד השוה דכלהו אבות כגון פותקין ביבותיהן נקל עליהן כל קולות האבות חצי נזק ורשות הרבים וכלים זה לא יתכן. ומורי הרב פירש דהא דקאמר רשב"ם אבנו וסכיננו דאתיא בצד השוה משור ובור פלגי דינא קאמר דכי אמרינן בור יוכיח תו ליכא מידי למיפרך דכי פרכינן מה לבור שכן תחילת עשייתו לנזק הוא הדין אבנו וסכיננו כשהניחן ברשות הרבים עשאן לנזק. והא דמסיק לקמן מה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו לא שייכא ההיא פירכא הכא דהכא הניחן ברשות הרבים אבל התם בנפלו ברוח מצויה והזיקו וכח אחר מעורב בהן. מהר"י כץ ז"ל. גליון

ורבי יחיאל פירש אי לא אפקרינהו לרב דאמר משורו למדנו היינו שור דמשור ובור יליף דאחר שנכתבו תרווייהו שור ובור אין לתלות חיובן לצדדין לא חיובא דשור משום דבעלי חיים דהא בור יוכיח ולא חיובא דבור משום דתחילת עשייתו לנזק דהא שור יוכיח אלא משום דבור נחשב כממונו כמו שור לפי שפשע בו כפירוש ר"י לקמן והואיל וטעמא משום ממונו אם כן אבנו וסכיננו ילפינן משור דאינהו נמי ממונו ועוד לחומרא ילפינן. והשתא נמי ניחא מה שמקשין בשם ה"ר שמחה אהא דאמרינן לקמן כלהו כי שדית בור בינייהו וכו' והיכי בעינן למילף מבור ושן ורגל אבות אחריני לחייב הא בור חיובו ברשות הרבים ושן ורגל חיובן ברשות הניזק אלא ודאי בתר דאכתבו תו ליכא למילף ולמיתלי אלא במה שהן ממונו ואם כן מאי דילפינן מינייהו כל צד חמור של שני מלמדין דלחומרא ילפינן מכל חד וליכא למיפרך אחומרא דבור דבור עשייתו לנזק בתר דנכתבו שן ורגל. וניחא נמי הא דאמרינן לקמן אש לפטור בו את הטמון אמאי לא קאמר לחייב בו את הכלים כיון דהחיוב תלוי במה שהן ממונו אם כן לחומרא ילפינן. והא דקאמר הכא כלן משורו למדנו אף על גב דמבור נמי אתיאן כדפרישית היינו משום דיהבינן לאבנו וסכיננו כל חומר דשור אף לחייבו בו את הכלים. ע"כ גליון. גליון

והר"י אומר דעל כרחך נפקותא איכא במה שזה יליף משורו דהיינו לחייב כלים דהא כי אפקריה היה גם לרב בור אם כן היכא דלא אפקריה הוי שור לחייב כלים. ע"כ גליון. ר"ד

והרב ר' ישעיה ז"ל הניח הדבר בגמגום וז"ל ותימה כיון דמשור ובור קאתי לפטור בהו כלים ואם כן מאי קאמר היינו שור והא לאו כיוצא בו דשור הוא לענין כלים. גמגום. ע"כ. גליון תוס'

ומהר"ם אומר דלא קשיא מידי דהכא ליכא למימר דיו דעיקר הדין משור ולא קאמר בור יוכיח אלא לסלק הפירכא. ע"כ גליון תוספות. תוס' הרא"ש

ותוספי תוספות להרא"ש ז"ל תירצו וז"ל דמשור ובור דנזקין יליף דבור דניזקין חייב בנזקי כלים כדאיתא בירושלמי דפרק הפרה א"ר יצחק אחד בור של מיתה ואחד בור של נזקים שניהם ממקרא אחד נתרבו כשאתה בא לבור של מיתה את אמר פטור על הכלים וכשאתה בא לבור של ניזקים את אמר חייב על הכלים. ע"כ. רשב"א

רא"ש מסכת בבא קמא פרק א סימן א

הצד השוה שבהן לאתויי מאי אמר אביי לאתויי אבנו סכיננו ומשאו וכו'. רב אלפס ז"ל לא הביא בחבורו כל הני אוקימתא דהני אמוראי אף על גב דכולן הלכות פסוקות הן ולא פליגי אהדדי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. דהא אוקימתא דרב אדא בר אהבה ברייתא ודרבינא מתניתין היא וכך אהנהו דאביי ורביא ליכא לאקשוויי מידי ומסקינן דילפינן אבנו וסכיננו ומשאו שהניחן בראש הגג ונפלו לרה"ר ברוח מצויה והזיקו בתר דנייחי מבור ומאש ויש מן הגדולים שכתבו דלא מחייב אלא מה שחייב בשניהם ופטירי מנזקי כלים וממיתת אדם כמו בור ומטמון [כמו באש דכיון] דאתו במה הצד יהבינן להו הקל שבשניהם ויש שנסתפקו בדבר ולי נראה דכל דין בור יש להם תדע דהני אינן שלש אוקימתות דילפינן להו מבור ושור לשמואל דאמר תנא שור לרגלו ומה הצד דמתני' קאי אד' אבות השנויין במשנתנו דשקיל וטרי בהו לא הרי זה כהרי זה הצד השוה שבהן ואלו קרן תניא בסיפא כשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק לאתויי קרן והיכי מצי שמואל לאיתויינהו מבור ורגל לחייבינהו ברה"ר כיון דיהבינא להו הקל שבהן הלכך נראה דעיקר תלמודא הוא מבור לחודיה דבור גמור הם אבנו וסכיננו ומשאו לבתר דנייחי בין אפקרינהו בין לא אפקרינהו לשמואל דאמר כולו מבור למדנו³ ולרב בדאפקרינהו. וכן בור המתגלגל וכן כותל ואילן שנפלו לרה"ר והזיקו בתר דנייחי וכן פותקין ביבותיהן וגורפין מערותיהן אף על גב דברשות קעבדי⁴ לשמואל דאמר בור ברשותו חייב וקי"ל כוותיה בור גמור הוא אלא דלא מצינו למילף מבור לחודיה משום דלא דמי לגמרי לבור⁵ בתחלת עשייתו לנזק⁶ או משום דכח אחד מעורב בהן בעשייתן⁷ או שלא גרמו לו מעשיו⁸ או שעשייתן ברשותו הוצרך להביא יוכיח משאר נזיקין שאין לחלק ביניהם ובין בור משום הני פירכות שאינם מונעות חיוב בהם הלכך גם אלו לא יצאו מכלל בור בשביל אלו פירכות ובור גמור הוא וכל דין בור להם קולות וחומרות שבהן ולא יהבינן להו קולות של אש ורגל

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ג עמוד ב

מאי שנא אש דכח אחר מעורב בו. טעם זה של כח אחר מעורב בו פעמים שתופסו לקולא ופעמים לחומרא כל אחד לפי מקומו דודאי קולא וחומרא יש בו, וכאן תופסו לחומרא ולומר שעל כן חייבה בו תורה שאע"פ שבעל התקלה אינו מדליק את הגדיש ממש מ"מ מיד שהוא מדליק את האש מצוי הוא להתערב עמו מיד כח אחר שמוליכו ומזיק וכן הטעם באבנו וסכיננו שהניחן בראש גגו שמצויין ליפול ברוח מצויה.

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף ב עמוד א

וכבר נודע בהם שכלם חלוקי המדות ויש באחת מה שאין בחברותיה אם להקל אם להחמיר כמו שתאמר דרך משל שהקרן יש בה חלוק בין תם למועד וכן ורגל ליפטר ברשות הרבים ובור לפטור בו אדם וכלים ואדם לחייבו בקצת נזקיו ארבעה דברים ואף על פי שהמשנה עיקר כונתה באדם לא היתה אלא באדם שהזיק שור מכל מקום הואיל והוצרך להזכירו בקצת נזקיו הזכירו לכלם ואש לחייבו אף בדבר שאין ראוי לה כגון ליחכה נירו וסכסכה אבניו שמכל מקום אף על פי שלא נשרפו לגמרי הרי קלקלן וכן לפטור בו את הטמון כמו שיתבאר והוא שאמרו בגמרא להלכותיהם עד שמתוך כך הקשו בתוספות במה שאמר לא זה וזה וכו' שאף בלא טעם זה לא היו למדין זה מזה שאם כן היינו נותנין לאחד כל דינין שבחברו עד שמתוך כך כתבו שאין לדקדק במשנה זו כל כך שלא באה אלא ליתן פתח ומבוא לדברים ואף במה שהתחיל לא סיים שהרי היה לו לומר לא הרי האש כהרי שניהם שיש כח אחר מעורב בו אלא שאין לדקדק בה כל כך וכל שכן במה שאינו מעלה ומוריד לענין פסק:

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף ב עמוד א

אבות אלו שהוזכרו במשנה צריך שתדע קודם שתכנס בביאורה של הלכה שכלן יש באחת מהם חומר שאינו כלל בחברותיה והוא שהקרן כונתו להזיק והשן יש הנאה להיזקה והרגל היזקו מצוי והבור תחלת עשייתו לנזק שמתחלת עשייתו הוא מכשול לעוברים והאדם חייב בקצת נזקיו בארבעה דברים יתר על נזקו והאש מועד לאכול בין דבר הראוי לה כגון עצים בין שאין ראוי לה כגון לחכה נירו וסכסכה אבניו ואין צריך לומר שיש בשנים מהם או בשלשה צד חומר שאינו באחרים שהרי השור והמבעה יש בהם רוח חיים מה שאין כן באש ובור וכן השור והמבעה והאש דרכן לילך ולהזיק מה שאין כן בבור אלא שאותם שפרשנו הם חומרא אחת לכל אחת מהם שאינו כלל באחת מן האחרות ומ"מ בקצתם חומרות אחרות שהוזכרו בגמרא שאין בשום אחת מן האחרות אלא שאותם שהזכרנו הם מיוחדות להם ביותר ויש כאן אחת שפעמים באה להקל ופעמים באה להחמיר והיא באש שכח אחר [מעורב בו כשאתה דן] על אבנו וסכינו שהניח בראש גגו ברוח מצויה אתה מביאו להחמיר כלומר שהנחתו לשם כדין אשו שהרי רוח מצויה עוררתו להזיק כאש וכשאתה... על רוח ויהיה להקל מפני... נעשה ההזק...

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף ה עמוד ב

הא דאמר רבא כלהו כי שדית בור בינייהו אתיא, איכא לפרושי דכלהו אתיין מכל תרי כי הוי בור חד מינייהו, א"נ לא למימרא דכי שדית בור בין כל חדא מינייהו אתו כלהו מכל תרין ותרין אלא או מהני תרין או מהני תרין ובלבד שיהא בור חד מינייהו. ואיכא נמי דאתיא חדא מחדא, כרגל דאתיא מאש מק"ו ומה אש שאין הזיקו מצוי ואין בו רוח חיים ואין דרכו לילך ולהזיק אלא בכח אחר חייב ק"ו לרגל שהרי הרגל הזיקו מצוי ויש בו רוח חיים ודרכו לילך ולהזיק בלא כח אחר, וא"ת אדרבה איכא למפרך מה לאש שכן כח אחר מעורב בו, שמדה זו נקט לה לחומרא בסמוך גבי אבנו וסכינו ומשאו שהניח בראש גגו ונפלו ברוח מצויה דאמרינן היכי דמי אי בהדי דקא אזלי מזקי היינו אש דמאי שנא אש כלומר איזו חומר יש באש שכן כח אחר מעורב בו אבנו וסכינו נמי כח אחר מעורב בהן אלמא כח אחר מעורב בו חומרא הוא גבי אש להתחייב עליו, וכן נמי שנינו לא זה וזה שדרכן לילך ולהזיק משא"כ בבור, הא ליתא דכח אחר מעורב בו אינו חומר לגבי בעלי חיים דכ"ש שדרכן לילך ולהזיק מעצמן, ולא אמרו כח אחר אלא לגבי אבנו וסכינו שהניח בראש גגו ולומר דאע"פ שהאש אינה מזקת במקום שהניחה בעל התקלה מ"מ שמירתה עליו לפי שבשעה שהוא מדליקה מיד עשוי כח אחר להתערב בו, וכן אבנו וסכינו נמי אף על פי שהניחן ברשותו הי' לו ליזהר בשמירתן שאף הן מיד בשעת הנחתן כח אחר מצוי להתערב בהן להפילן ולהזיק, וכי נקיט במשנתנו חומר באש מבבור לא נקיט משום חומר כח אחר המתערב בו אלא משום שדרכו לילך ולהזיק דמ"מ מזיק הוא חוץ ממקום הנחתו משא"כ בבור שאין דרכו לילך ולהזיק וכדתניא נמי לקמן בבביתא (י' א') חומר באש מבבור שדרכו לילך ולהזיק ולא קאמר שכח אחר מעורב בו, דמדה זו לענין בור אדרבה קל הוא באש שאינו מזיק אלא בכח אחר ואלו הבור הזיקו בלא כח אחר, ולפיכך אבנו וסכינו שהניח בראש גגו ונפלו ברוח מצויה כשבאנו לדון ולעשות אותן כבור לבתר דנחו והפקירן הקשו דלא דמי לבור דמה לבור שכן אין כח אחר מעורב בו כלומר ונעשה בורו בלא כח אחר תאמר בהני שכח אחר מעורב בהן כלומר שלא נעשו בורו מכחו לבד אלא עם כח אחר שנתערב בהם, וכשחזרנו לומר אש תוכיח השיבו מה לאש שאינו חייב מחמת מדה זו דאדרבה קל הוא זה, אלא שאני אש שעם אותו כח אחר דרכו לילך ולהזיק ואף על פי שאין הכל מבעל התקלה, הי' לו להזהר לפי שכח אחר מצוי להתערב בו עם הנחתו מיד, כנ"ל.